

Prarasti
pēdsakai

PIRMA DALIS

Dangaus skliautas virš tavo galvos bus varis, o
žemė po tavo kojomis geležis. Net vidudienį ei-
si apgraibomis kaip aklas tamsoje.

PAKARTOTO ĮSTATYMO KNYGA 28, 23 IR 29²¹

²¹ Šventasis Raštas čia ir toliau cituojamas iš: *Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis testamentas*, iš hebrajų, aramėjų ir graikų kalbų vertė Antanas Rubšys ir Česlovas Kavaliauskas, Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2022.

Ketverius metus ir septynis mėnesius nemačiau to namo su baltomis kolonomis ir griežtais lipdiniais papuoštu frontonu, dvelkiančiu teisingumo rūmų rūstumu, ir dabar, kaip visada toje pačioje vietoje išvydus pažįstamus baldus ir daiktus, permelkė kone skausminga mintis, kad laikas apsisuko ir grįžo atgal. Prie žibinto vyno spalvos užuolaida; prie vijoklinių rožių krūmo tuščias narvelis. Tolėliau – guobos, tos pačios guobos, kurias padėjau sodinti kadaise, kai degdami jaunatvišku entuziazmu visi bendrai kibome į darbą; šalia suskerdėjusio kamieno – akmeninis suolas, kartą dusliai atsiliepęs aidu kaip medis, kai užgavau kulnu. Dar toliau – takas prie upės, nykštukinės magnolijos ir Naujojo Orleano stiliaus tvora su įmantriomis grotomis. Kaip ir aną pirmąją vakarą įėjau pro kolonadą, klausydamasis, kaip aidžiai dunksi mano žingsniai, perėjau kiemą, skubėdamas ten, kur būreliais stumdėsi įdagais paženklinti vergai, amazonės su šleifais, užmestais ant rankos, ir sužeisti kareiviai, apskurę, prastai sutvarstyti, – visi laukė savo eilės sutemose, dvokiančiose mastika, sudvisusiu fetru, nuo prakaito sušutusiais mundurais. Pačiu laiku pasitraukiau iš šviessos ruožo, nes driokstelėjo medžiotojo šūvis ir iš viršaus, nuo lubų, ant scenos nukrito paukštis. Virš galvos praskriejo žmonos krinolinai, nes kaip tyčia stovėjau užtvėręs ir taip siaurą taką, kuriuo ji turėjo eiti į sceną. Nenorėdamas daugiau trukdyti, nuėjau į jos persirengimo kambarį, ir ten laikas vėl sutapo su tos dienos data, nes kiekvienas daiktas sakyte sakė, kad per

ketverius metus ir septynis mėnesius daug kas sudužo, nubluško arba suvyto. Nėriniai, kuriais ji pasipuošdavo finalui, tarsi nusišėrė, juodas atlasas, šokio scenoje sulig kiekvienu reveransu šnarėdavęs it vėjo sukuriuojami sudžiūvę lapai, neteko savo žavaus stangrumo. Nušiuro net kambario sienos, liestos tose pačiose vietose, išsaugojusios senos draugystės su grimu, nuvytusiomis gėlėmis ir nuolatinio persirengimu atminimą. Sėdėdamas ant sofos, kadaise melsvai žalsvos lyg jūra, dabar pažalusios nelyg pelėšiai, sukrėstas mąščiau, kaip turbūt slegia Rūtą tas teatro butaforijos kalėjimas su kabančiais tiltais, virvių voratinkliais ir dirbtiniais medžiais. Premjeros dienomis, padėdami jaunam autoriui, sukūrusiam tragediją apie Jungtinių Amerikos Valstijų pilietinį karą, galvojome, kad ta avantiūra truks ilgiausiai dvidešimt vakarų – spektaklyje dalyvavo aktoriai, ką tik atėję iš eksperimentinio teatro. Dabar jau skaičiavome kone pusantro tūkstančio spektaklių, ir aktoriai, sušaistyti tolydžio pratęsimais kontraktais, nė nesvajėjo ištrūkti į laisvę, o impresarijai, perėmę teatrą į savo rankas, stengėsi išnaudoti jaunatvišką entuziazmą, kad užsikaltų kuo daugiau pinigų. Tad teatras, užuot atvėręs kelią į platų Dramos pasaulį, kur Rūta tikėjosi pabėgti nuo kasdienybės, tapo jai Velnio sala. Reti benefisai, kuriuose jai tekdavo dalyvauti su Porcijios peruku arba kokios nors Ifigenijos tunika, buvo menka paguoda, nes bet koks kostiumas žiūrovams vaidenosi kaip įprastas krinolinas, balsas, sklindantis iš Ifigenijos lūpų, jiems skambėjo kontraltu, būdingu Arabelai, tai pačiai, kuri kaip tik dabar vaidindama sceną, kritikų pripažintą nepaprastai intelektualia, iš Bootho²² mokėsi taisyklingos lotyniškos tarsenos, kartodama frazę: *Sic semper tyrannis*. Tik būdama neprilygstamo

²² John Wilkes Booth (1838–1865) – JAV aktorius, kuris, 1865 m. balandžio 14 d., nužudęs prezidentą Abrahamą Lincolną Fordo teatre, Vašingtone, sušuko: „Tokia tironų dalia!“

tragiškos aktorės talento, kokio pasaulis nepripažino Rūtai, ji būtų įstengusi nusikratyti tos erkės, čiulpiančios jos kraują, to parazito, kaip nepagydoma liga įsismelkusio į jos kūną. Ne vieną kartą ji bandė nutraukti kontraktą. Bet už tokius maišto protrūkius tekdavo atsiskaityti ilgomis „poilsio“ atvangomis, kai negaudavo vaidmenų, ir Rūta, pradėjusi mokytis teksto trisdešimties metų, sulaukusi trisdešimt penkerių ištisą savaitę kartotojos tuos pačius gestus, tuos pačius žodžius kiekvieną vakarą, įskaitant šeštadienius, sekmadienius, šventes ir vasaros gastroles, kai tekdavo vaidinti ir dieniniuose spektakliuose. Pjesės sėkmė ilgainiui ėdė atlikėjus, senstančius žiūrovų akyse tais pačiais scenos drabužiais, ir kai vienas jų mirė nuo infarkto, vos nusileidus uždangai, kitą rytą kapinėse susirinkusi trupė – pati to nesuvokdama – atrodė kaip gedulo drabužių paroda, savotiškai panaši į dagerotipą. Kasdien vis labiau graužiama kartėlio, vis mažiau tikėdamasi iš tiesų pelnyti vardą scenoje, kurią vis dėlto instinktyviai mylėjo visa širdimi, mano žmona leidosi pasroviui, ir ją – kaip ir mane – įtraukė kasdienės darbo rutinos automatizmas. Anksčiau ji bent bandė išsaugoti įkvėpimą, be perstojo kartodama tuos didžiuosius vaidmenis, kuriuos, šiaip ar taip, dar vylėsi kada nors atlikti. Tai Norą, tai Juditą, tai Medėją, tai Tesę, puoselėdama atgimimo viltį, bet viltis galų gale suduždavo į liūdesį, neįveikiamą akis į akį su veidrodžiu repetuojant monologus. Niekai nesugebėdami suderinti šeiminio gyvenimo, – aktorės ir tarnautojo darbo valandos nesusgretinamos, – galop sutarėme miegoti skyrium. Sekmadienį, kartą per savaitę, paprastai praleisdavau valandėlę jos lovoje, atlikdamas tai, kas laikoma sutuoktinio pareiga, nors ir nebūdavau tikras, ar iš tiesų mano elgesys atitinka Rūtos norus. Galimas daiktas, ji, parašu patvirtinusi mūsų vedybų sutartį, tarėsi esanti įpareigota taikstyti su ta kassavaitine sueitimi. Aš, savo ruožtu, laikiausi nuomonės, kad nevalia atsisakyti progos, kaip ir pridera, patenkinti poreikius, be to, drauge dar vienai savaitei

nuraminti tam tikrus sąžinės priekaištus. Nors ir kokios drungnos buvo mūsų glamonės, vis dėlto kiekvienąsyk sutvirtindavo mūsų ryšius, nusilpusius kiekvienam skyrium gyvenant savo gyvenimą. Kūnų šiluma vėl sudarydavo artimumo išpūdį, ir mudu tarsi grįždavome į jaukų senų dienų šeimos židinį. Laistydavome snapučius, apleistus nuo praėjusio sekmadienio; perkabindavome paveikslą į kitą vietą; apskaičiuodavome šeimos biudžetą. Bet veikiai artimiausio bokšto laikrodžio dūžiai primindavo, kad artėja laikas grįžti į vienutę. Palydint Rūtą į dieninį spektaklį, atrodydavo, kad gražinu ją į kalėjimą, kur ji atlieka iki gyvos galvos skirtą bausmę. Drioksteli šūvis, nuo lubų krinta paukščio iškamša, ir baigiasi mudviejų Septintosios dienos bendrabūvis.

Šiandien, beje, sutriko įprasta sekmadienio tvarka, ir kalta tabletė migdomųjų vaistų, kurią išgėriau paryčiais: naktį niekaip nesugebėjau užsnūsti, negelbėjo nė juodas raištis, Mušės patarimu, užrištas ant akių. Pabudęs pastebėjau, kad žmona jau išėjusi; sujaukti apatiniai, nukarę iš komodos stalčių, pakampėse išmėtyti teatrinio grimo pieštukai, pudrinės ir flakonai skelbė, kad laukia netikėta kelionė. Ir štai dabar, lydimą aplodismentų, Rūta paliko sceną ir grįžo, paskubomis atsisagstydamą korsetą. Spyriu užtrenkė per ilga kulniuku išskvarbytas persirengimo kambario duris ir, per galvą nusimovusi krinoliną, taip smagiai sviedė per kambarį, kad jis išsiskleidė ant kilimo nuo vienos sienos iki kitos. Išsivadavęs nuo nérinių, jos skaisčius kūnas man pasirodė nelytėtas ir geidžiamas, bet, vos spėjus pagalvoti apie glamonę, nuogybė dingo po aksomu, netikėtai užkritisiu iš viršaus, ir padvelkė kažkuo pažįstama nuo vaikystės – intymiais drabužiais, kuriuos mama slėpdavo nuošaliausiuose savo raudonmedžio spintos kampeliuose. Užsiplieskiau pykčiu tai kvilai, veidmainyste pagrįstai profesijai, visada atskiriančiai mudu nelyg angelo kardas iš kokių nors šventųjų gyvenimų; pykčiu tai pjesei, suskaldžiusiai mūsų namus ir

nubloškusiai mane į kitus, kur sienos išgražintos Zodiako ženklais, o mano geismas sutinkamas išskėstomis rankomis. Ir taip atsitiko tik todėl, kad aš, karštai mylėdamas Rūtą ir nuoširdžiai linkėdamas jai laimės tada, kai, nesėkmingai prasidėjus jos aktorinei karjerai, sulaužiau savo likimą – priverstas užtikrinti mudviem pragyvenimą, stojau į tarnybą, kuri pagavo mane į savo gniaužtus taip pat stipriai kaip ją teatras. Dabar, nususukusi nuo manęs, Rūta kalbėjosi su manimi žiūrėdama į veidrodį ir terliodama savo gyvą veidą riebiu grimu: dėstė man, kad po spektaklio su visa trupe iškart išvyksta gastrolių į kitą šalies pusę ir kad jau atsivežė lagaminus į teatrą. Lyg tarp kita ko paklausė, kaip vakar pasisėkė filmo premjera. Buvau bepasakojęs, kad filmas susilaukė pasisėkimo, ir ketinau priminti, kad, pabaigus filmą, prasideda mano atostogos, bet kažkas pabeldė į duris. Rūta pašoko, ir žmona nežinia kelintą kartą akimou tapo akto-re; prisieigė prie liemens dirbtinę rožę, linktelėjo lyg atsiprašydama ir nuėjo į sceną, kur kaip tik pakilo uždanga, dvelktelėjusi salėn dulkių ir patrešusios medienos gūšį. Darsyk grįžtelėjusi, atsisveikindama pamojo ranka ir nuėjo taku su dviem eilėmis nykštukinių magnolijų iš abiejų pusių... Nebuvau nusiteikęs laukti kito antrakto, kai aksominę suknelę pakeis atlasine ir, nenusivaliusi seno grimo, užsities naują sluoksnį. Grįžau namo, į mūsų namus, kur Rūtą priminė netvarka, jos palikta paskubomis ruošiantis kelionėn. Priegalvyje vis dar žymėjo jos galvos įduba; ant naktinio stalelio stovėjo pusiau nugerta stiklinė vandens su kažkokiais žaliais lašais, nusėdusiais dugne, ir gulėjo knyga, atskleista skyriaus pabaigoje. Nejučia paliečiau drėgną, dar neišdžiūvusią palieto losjono dėmę. Įėjęs nepastebėjau lapelio, išplėsto iš užrašų knygelės, jame keli žodžiai apie netikėtą kelionę: *Bučiuoju. Rūta. P. S. Rašomojo stalo stalčiuje yra butelis chereso*. Prislėgė beviltiška vienatvė. Pirmąsyk per vienuolika mėnesių radausi vienas, vienui vienas bute, be jokių neatidėliotinių reikalų, niekur nereikėjo skubėti ir bijoti, kad kur nors

pavėluosiu. Toli nuo kino studijos triukšmo ir erzelio, tyloje, kurios nedrumsčia nei mechaninė muzika, nei balsai per garsiakalbius. Gal kaip tik todėl, kad niekur nereikėjo bėgti, kama-vo kažkokios neaiškos grėsmės nuojauta. Pasijutau kaip nesa-vas, netikėtai suvokęs, kad tame kambaryje, dar dvelkiančiame išvykusios moters kvėpalais, esu nusiteikęs užmegzti pokalbį su savimi. Susizgribau, kad šnekuosi pusbalsiu. Vėl atsiguliau ant lovos ir, žiūrėdamas į lubas, prisiminiau pastaruosius me-tus, mačiau, kaip jie bėga nuo rudens iki Velykų, kaip, nurimus šiaurės vėjams, nuo karščių tirpsta asfaltas, o aš neturiu laiko jų išgyventi ir tik naktiniame restorane iš valgiaraščio sužinau, kad grįžo laukinės antys arba kad vėl prasidėjo austrių žvejy-bos sezonas, arba kad nunoko kaštonai. Kartais metų laikų kai-tą taipgi primindavo raudoni popieriniai varpeliai parduotuvių vitrinose arba sunkvežimiai su eglutėmis, kurių kvapas kelioms sekundėms atgaivindavo miesto gatves.

Mano gyvenimo metraštyje pasitaikydavo spragų – ištisų savaitių, nepalikusių nė menkausio dėmesio verto prisimini-mo, nė pėdsako kokio nors įsimintino ilgalaikio jausmo; vien ištisos virtinės dienų, kai bet koks veiksmas vertė įkyriai galvo-ti, jog esu tai jau daręs tokiomis pat aplinkybėmis – sėdėjęs ta-me pat kampe, pasakojęs tą pačią istoriją, žiūrėjęs į burlaivį sti-klinėje prespapjė. Švėsdamas savo gimimo dieną tų pačių veidų aplinkoje, tose pačiose vietose, chorą dainuojant tą pačią dainą, paprastai negalėdavau nusikratyti minties, kad šis gimtadienis skiriasi nuo ankstesniojo tik viena žvakute ant torto, tokio pat skonio kaip ir pernykštis. Kopti į tų dienų kalną ir leisti žemyn su tuo pačiu akmeniu ant peties pajėgiu tik iš įbėgio, įgauto pro-trūkiais, – įbėgio, kuris anksčiau ar vėliau išsikvėps, galbūt ku-rią nors šių metų dieną. Bet šiame pasaulyje, kur likimas man lėmė gyventi, išsivaduoti nuo to lygiai taip pat neįmanoma, kaip bandyti šiais laikais atgaivinti kai kuriuos didvyrių ar šven-tųjų žygdarbius. Puolėme taip žemai, kad patekome į Žmogaus

Vapsvos, Žmogaus Niekio erą, kai sielos parduodamos ne Velniui, o Buhalteriui arba Galeros Prižiūrėtoji. Suvokęs, kad maištauti beprasmiška, nes, išrautas iš šaknų, norom nenorom jau išgyvenau dvi jaunystes – vieną kitapus jūros, kitą čia, – įsitikinau, kad neverta ieškoti kitos laisvės, išskyrus tą, kurią teikia mano patrakusios naktys, kai kiekviena dingstis tinka pasiduoti nežabotoms pramogoms. Dieną mano siela parduota Buhalteriui, taip galvodavau, šaipydamasis iš savęs; bet jam, Buhalteriui, nežinoma, kad naktimis leidžiuosi į keisčiausias keliones jo akiai nematomo miesto labirintais, miesto mieste, kur galima pamiršti nubūtą dieną tokiose vietose kaip „Venusbergas“ arba „Žvaigždynų rūmai“, jei alkoholio sukurstyti geismai nenuveda manęs į slaptus butus, kur žmogus įeidamas pamiršta savo vardą. Įkalintas darbe tarp tikslų prietaisų, tokių kaip laikrodžiai, chronometrai, metronomai, patalpose be langų fetru ir izoliacine medžiaga apkaltomis sienomis, amžinai skendinčiose dirbtinėje šviesoje, vakare jau sutemus, atsidūręs gatvėje, instinktyviai puldavau ieškoti malonumų, kurie padėtų man pamiršti laiko bėgį. Gerdavau, kvailiodavau, nususukęs nuo laikrodžių, kol galiausiai, alkoholio ir nuovargio parbloškėtas šalia žadintuvo, bandydavau sulaukti miego, užsidengęs akis juoda kauke, todėl veikiau panašus į ilsintį Fantomą... Tas juokingas palyginimas pataisė man nuotaiką. Išpyliau didelę taurę chereso, pasiryžęs nuslopinti galvoje apmąstymų srautą, ir, nauja vyno doze pakurstęs vakarykštį alkoholį, pro langą kyštelėjau nosį į Rūtos miegamąjį, jausdamas, kaip jos kvapus pamažu stelbia įkyrus acetono tvaikas. Pro balkšvą ūką, vos pabudus apklėtusį akis, pamažu prasirėžė vasara, lydimą laivų sirenų, atliepiančių nuo upės iki upės virš namų stogų. Aukštai tarp nykstančio drungno rūko draiskanų kyšojo miesto viršūnės: niekada neblėstančios katalikų bažnyčių smailės, pravoslavų cerkvių kupolai, aukštuminiai klinikų pastatai, kur Baltosios Eminencijos atlieka savo apeigas po klasikiniais antablementais, pernelyg

prislėgtais aukščio, kai architektai, amžiaus pradžioje praradę saiką, ėmė veržtis į padebesius. Gremėzdiška ir nebyli laidojimo įstaiga su begalybe ilgų koridorių – iš pažiūros lyg sinagoga, lyg koncertų salė – atrode it pilkas milžiniškų gimdymo namų šešėlis, namų, neturinčių dailaus fasado, su ištisa virtine visiškai panašių langų, kuriuos sekmadieniais, gulėdamas žmonos lovoje, bandydavau skaičiuoti, kai pristigdavo temų pokalbiams. Virš gatvių asfalto kilo melsvos troškos išmetamosios dujos, miešdamosi su cheminėmis išgaromis, nusėdančiomis atmatomis dvokiančiuose kiemuose, kur lyg nudirti triušiai tįsodavo lekuojantys šunys, ant įkaitusio grindinio suradę vėsesnį lopinėlių. Varpai klankino vakarinėms pamaldoms. Įdomu, nei iš šio, nei iš to dingtelėjo mintis, koks šventasis pagerbiamas šiandien: *Birželio 4. Šventasis Pranciškus Karačijolas*, parašyta Vatikano išleistame tome, iš kurio kadaise mokiausi grigališkųjų giesmių. Man visiškai negirdėtas. Paieškojau Madride leistojė šventųjų gyvenimų knygoje, kurią dažnai man skaitydavo motina, kai, susirgęs kokia menka vaikiška liga, galėdavau neiti į mokyklą. Nebuvo ten nė žodžio apie Pranciškų Karačijolą. Bet aptikau puslapius su dievobaimingais užrašais viršuje: *Dangaus svečiai lanko Rožę. Rožė grumiasi su velniu; Prakaituojančio paveikslo stebuklas*. Ir gėlių girliandomis papuoštas paraštes su lotyniškais užrašais: *Sanctae Rosae Limanae, Virginis. Patronae principalis totius Americae Latinae*²³. Ir posmą, kuriuo šventoji kreipiasi į savo dangiškąjį Sutuoktinį:

Ak, mylimasis!

Kas tave sutrukdė?

Kodėl vėluoji? Jau vidurdienis,

O tu neateini.

²³ Šventosios mergelės Rožės Limietės. Pagrindinės visos Lotynų Amerikos globėjos. (Lot.)